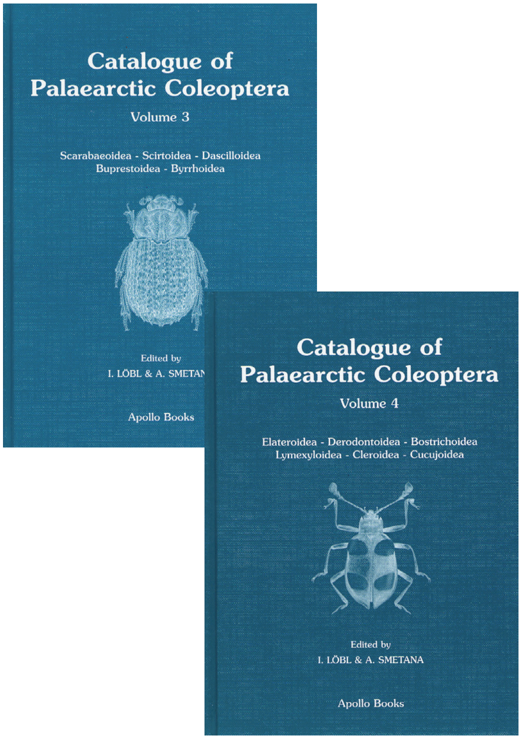
Flera skalbaggskataloger, plus perspektiv på katalogisering

Löbl, I. & Smetana, A. 2006, 2007. Catalogue of Palearctic Coleoptera. – Apollo Books, Stenstrup:

Volume 3: Scarabaeoidea, Scirtoidea, Dascilloidea, Buprestoidea, Byrrhoidea. 690 sidor. ISBN 87-88757-59-5. Pris: 123 Euro.

Volume 4: Elateroidea, Derodontoidea, Bostrichoidea, Lymexyloidea, Cleroidea, Cucujoidea. 935 sidor. ISBN 87-88757-67-6. Pris 155 Euro.

Den palearktiska skalbaggskatalogen har kommit med 5 delar, varav delarna 1, 2 och 5 har blivit recenserade här i Entomologisk Tidskrift (Ljungberg 2003, Sörensson 2006 & Jonsell 2008), medan 3 och 4 hamnat mellan stolarna och tas upp i en uppsamlingsrecension här. De tre tidigare publicerade recensionerna bildar sammantagna, och tillsammans med den stundtals upphettade diskussion som förts (mest internt) inom arbetsgruppen för en ny svensk skalbaggskatalog, en bred och färgstark bild av de skilda förväntningar, syften och visioner som kan knytas till en katalog. Och då det redan är brukligt skall även jag resonera allmänt om kataloger här, och börja med att ta ett steg tillbaka och fråga vad en katalog är.

En katalog är strikt talat en uttömmande art-lista med referenser. I princip bör den redovisa åtminstone de giltiga namnen i deras helhet, referenser till originalbeskrivningar och fullständiga synonymier, med referenser och specificerad status för icke giltiga namn, och kommentarer till kontroversiella fall. En typisk katalog är systematiskt avgränsad, dvs behandlar alla arter inom en viss grupp. Det finns också vissa kataloger som dessutom har en geografisk avgränsning, och nöjer sig med att ta upp gruppens arter i en viss faunaregion eller annat område.

Sen finns det ett stort antal verk som kallas kataloger som bara listar faunan i ett enskilt land eller landskap (och ofta är sparsamma med referenser och synonymer), ofta i samband med en mer detaljerad redovisning av den geografiska förekomsten inom detta mindre område. Nuförtiden går man alltmer över till att referera till sådana förenklade kataloger med faunistiskt fokus under det svengelska namnet checklistor.

Men både vad gäller systematiska kataloger och nationella checklistor måste man alltså tänka på att de har olika grupper av användare med olika behov. Vissa vill ha det så formellt korrekt som möjligt, andra vill ha det så uppdaterat som möjligt, andra vill ha det så stabilt som möjligt, andra vill ha det så kommunikativt som möjligt. Vad som är optimalt ur dessa olika synpunkter ser väldigt olika ut. Det finns ingen version som är en okontroversiell konsensusversion. Det finns alltid skilda forskare/forskargrupper som har motsägande åsikter, väldigt bestämda motsägande åsikter; nya rön tillkommer hela tiden och kan följas eller ignoreras; olika principer och olika synpunkter överordnas av olika aktörer.

Samtidigt är det uppenbart att kataloger som svarar mot vilka tillfälliga behov man än har lätt skulle kunna genereras automatiskt om den relevanta information finns inmatad i större databaser. I de flesta fall är det långt kvar till att få så omfattande databaser att de verkligen låter sig mjölkas till

sådana totala sammanfattningar. Och framförallt är det uppenbart att med tanke på att en katalogs främsta användningsområde är att vara ett solitt referensverk för namnskick, diversitet och klassificering, så måste varje sådant uttag vara väldesignat, extremt noggrannt, genomtänkt och konsekvent, och de inmatade uppgifterna dubbelkollade och granskade. Databaserna ersätter inte behovet av kataloger, de gör dem bara lättare att generera.

Men redan innan dess finns ju en uppenbar svårighet att få in tillräckligt mycket data; det satsas betydligt mer på att utveckla nya system än på att bekosta den mycket tidskrävande inmatningen av informationen. I den enorma flora av olika nationella och internationella vetenskapliga och politiska initiativ, liksom specialisters och samlares egna databaser, som finns idag, är det bara vissa som kommunicerar fritt med varandra (och då har en gemensam pool av data, med samma luckor och felkällor överallt), andra står och faller med frivilliga insatser, som alltid är synnerligen svåra att organisera till att bli heltäckande. Det är ett väldigt långt steg mellan ett system som visar några slumpmässiga träffar (som förvisso kan vara nog så intressanta) och ett där man börjar våga lita på att de träffar man får motsvarar den samlade mängden uppgifter (det må vara fynduppgifter eller namn eller vad som helst) som verkligen finns.

I höstas (september 2009) anordnade Entomologiska avdelningen på Naturhistoriska Riksmuseet tillsammans med GBIF och Artdatabanken en synnerligen intressant kurs inom ramen för Svenska Artprojektets forskarskola om biodiversitetsinformatik, där mängden av befintliga alternativ presenterades och många av deras möjligheter och begränsningar demonstrerades. Ett antal lösningar finns som korslänkar mellan taxonomiska databaser, fynddatabaser, kartdatabaser, museidatabaser, litteraturdatabaser, gensekvensdatabaser och bilddatabaser, och det kan vara svårt att se vilket format man ska satsa på.

I Sverige har de diskussionerna om ett databassystem för de naturhistoriska museerna blivit mycket segdragen, och det Svenska Artprojektet har fortfarande inget gemensamt format för lagring och kommunikation av sina resultat. Däremot har vår nationella fynddatabas Artportalen redan en imponerande datamängd genom dels många amatörers enorma frivilligarbete och dels myndigheters obligatoriska inmatning. Dock kommunicerar den inte med någon internationell taxonomidatabas utan har byggt upp en egen parallell sådan (Dynamisk Taxa), och kommunikationen med andra databaser är överlag mycket begränsad (Artportalen exporterar fynddata till GBIF men importerar inga data automatiskt). Dynamisk Taxa, tillgänglig på nätet, fyller ju inte minst funktionen av nationell checklist för alla grupper, men är hopskrapad från skilda källor och har inte implementerat några övergripande, konsekventa, egna eller explicit motiverade bedömningar. Att Artportalen till stor del är riktad till allmänheten har både för- och nackdelar, eftersom det kan komma in väldigt stora mängder uppgifter, och många människor blir engagerade i att samla in biologiska data, men dessa data måste granskas i efterhand.

Så länge de stora databaserna satsar på flexibilitet och inbördes kommunikation kan vilken som helst av dem i framtiden användas till att utforma uttag som motsvarar vars och ens behov. Ja, till och med vars och ens smak och preferenser vad gäller klassificering och klassificeringsprinciper, så länge de är dynamiska och kan hantera avvikelser, olika klassificeringshierarkier, olika kombinationer, olika stavningar och olika prioriteringar och begripa vilka av dessa som syftar på samma sak i realiteten fast de har olika namn. Det är inte bara frågan om misstag och osäkerheter som måste kunna hanteras, utan inte minst måste man räkna med att det alltid kommer att finnas envisa forskare och samlare som kommer att vägra använda namn eller klassificeringar som de anser felaktiga. En av de allra viktigaste uppgifterna för databaserna är att kunna spåra och översätta mellan olika namnskick.

Palearktiska skalbaggskatalogen är nu en magnifik ansträngning i den gamla skolan och ett tydligt uttryck för att materiella böcker, som man kan bläddra i, få översikt över, och hänvisa till ett enskilt ställe i som inte kommer att förändras, fortfarande har en grundläggande funktion att fylla. Idén med katalogen är främst på att implementera sakkunskap, noggrannhet, ja akribi, samt principfasthet, och i någon mån samarbete; dygder som kan tyckas gammaldags men som aldrig kommer att bli inaktuella.

De kanske allra största enskilda poängerna med verket är att man eftersträvar en strikt tillämpning av de zoologiska nomenklaturreglerna (som det konstigt nog fortfarande tas lätt på inom många områden), och inte drar sig för en explicit kampanj för att stävja “taxonomiska vandaler” (sådana som beskriver stora mängder varianter som egna taxa, eller som gräver upp gamla bortglömda namn för nöjes skull), och slutligen att man lägger sig vinn

om en dubbelkoll av alla litteraturreferenser och stavningar.

De enskilda kapitlen är författade av specialister på varje enskild grupp, vilket gör att man kan lita på att alla val bygger på specifik sakkunskap, men också att helhetsbilden även denna gång (liksom i t ex Fauna Europaea-databasen) blir heterogen, och olika temperament, prioriteringar och tillämpningar av principerna finns sida vid sida. Huvudredaktörerna har dock här gjort några aktiva homogeniserande insatser och ibland rentav ändrat specialisternas klassifikationssystem (som t ex släktet *Aphodius*), men i sin helhet är listan även denna gång ett kompilat, där samma typ av tveksamhet kan hanteras på mycket olika sätt i olika delar.

Som har påpekats tidigare, så finns digitalt sökbara register på Apollo books hemsida, vilket är mycket tacksamt eller nästan nödvändigt. Detta är i form av enkla pdf:er, innehåller alltså inga intelligenta sökfunktioner. Att översätta mellan olika stavningar, klassificeringar och preferenser förutsätter fortfarande att man så att säga manuellt tillämpar sin fantasi, kollar upp olika möjligheter och går fram och tillbaka mellan bok och register.

Dock, det allmänna formatet och de allmänna fördelarna och nackdelarna med verket har tagits upp av mina föregångare.

Band 3 rymmer bladhorningarna och praktbaggarna och ett antal småfamiljer. Bland Aphodiinerna, vars klassifikation är fundamentalt kontroversiell, har huvudredaktörerna alltså valt en annan linje än de ansvariga specialisterna och trots allt hålla ihop *Aphodius* som ett stort släkte, och den kända splitterklanen Dellacasa står därför som författare till en klassifikation de själva inte omfattar. Man har också valt att ignorera den kände "taxonomiske vandalen" Ádám. Ett särskilt problem erbjuder guldbaggarna, som är så populära bland "frimärkssamlare" och oseriösa taxonomer så att floran av namn är ett svårforcerat träsk, så här har man desperat försökt städa med enorma mängder synonymiseringar. Särskilt mödosamt har detta varit eftersom ingen specialist tog sig an guldbaggarna utan redaktören Smetana tvangs att behandla dem själv. Ett liknande läge fanns naturligtvis bland de ännu populärare praktbaggarna, som här behandlas av en grupp övervägande tjeckiska specialister (Bílý, Jendek, Kalashian, Kubán, Volkovitsch).

Band 4 rymmer ett antal större överfamiljer som Elateroidea, Cleroidea och Cucujoidea. Bland knäpparna har man valt att inte använda Gistels gamla underfamiljnamn som varit bortglömda länge och nu bedöms hota stabiliteten (ICZN-beslut väntas). Bland både Elaterider och Cantharider är den en ohygglig massa variantnamn som synonymeriseras. Bland Latridiiderna (behandlade av Colin Johnson) lanseras en uppsättning helt nya namn som ersättning för tidigare felidentifieringar, och antalet nya synonymer är ganska stort.

Fortfarande är kommentarerna ganska få, och gäller framförallt rena nya nomenklatoriska handlingar, eller rena övergripande policybeslut inom grupper. Fortfarande får man stå i osäkerhet om många nya, eller återupplivade gamla, eller bara originella klassificeringar är medvetna val baserade på nya rön, olyckliga produkter av metodiska val, eller rena misstag. Några exempel från bladhorningarna: Släktet *Theomitius* har uppenbart hamnat fel, den tillhör helt okontroversiellt Chironinae men återfinns här i subtribus Didactyliina inom Aphodiinae, och där utom bokstavsordningen och har alltså uppenbart hamnat fel (men inte rättats i någon av de följande erratalistorna). Ett udda drag är att föra ihop de två centralasiatiska svårplacerade släktena *Orebusa* och *Thinorycter* till en gemensam underfamilj Dynamopodinae – de är inte alldeles olika men såvitt jag vet har ingen studerat dem närmare på jakt efter likheter, de har bara flyttats ut ur grupper där de inte hört hemma, och här råkat sammanföras; de skulle hellre ha listats som incertae sedis (osäker status). Från Aegialiinerna har Eremazinae blivit upphöjt till en egen underfamilj, och Landins gamla släkte *Silluvia* har återupprättats (tagits bort ur synonymin med Aegialia); detta är nyheter som inte motiveras någonstans och man undrar om de är avsiktliga och underbyggda.

Några bladhorningsdetaljer som är påfallande ur svensk perspektiv: Distinktionen mellan de två arterna av rödvingad dyngbagge, *Aphodius fimetarius* (Linnaeus) och *A. pedellus* (De Geer) görs som sig bör, men har inte implementerats lokalt på de flesta håll, och *A. pedellus*, som är den mer utbredda arten, har inte många landsuppgifter, inte ens från Sverige, som är typlokalen! Liksom i vissa andra källor där sakförhållandet inte undersökts så listas den mörka pingborren *Amphimallon fallenii* (Gyllenhal) som en synonym till den vanliga pingborren *A. solstitiale* (Linnaeus). Att de är olika har alltid varit uppenbart för oss i Sverige, och nyligen har också Roessner och Krell bekräftat detta i tryck. På samma sätt trodde man just när katalogen sammanställdes att *Osmoderma*

eremita (Scopoli) var namnet på de östeuropeiska populationerna och den läderbagge vi har skulle heta *O. coriarium* (De Geer), vilket strax därefter rättades till av Audisio et al. Det är härligt att se att namnet *Protaetia* används för en större grupp bland guldbaggarna, vilket har tagit väldigt lång tid att slå igenom, men underligt att den underart av *P. cuprea* (Fabricius) som vi har i Sverige, *metallica* Herbst, har blivit upphöjd till egen art. Där undrar man också om det är ett medvetet val eller bara produkten av någon generell princip eller rentav ett misstag.

Jag skall också ge en översikt över katalogens nymodigheter eller slående val i kontroversiella frågor på familjenivå, för alla de hittills publicerade delarna (i stora drag följer ju familjesystematiken, som de flesta andra övergripande moderna behandlingar, Lawrence & Newtons familjeklassificering från 1995):

• Alla små hydrophilider räknas som separata familjer: Georissidae, Hydrochidae, Spercheidae (band 2).

• Bolboceratidae och Geotrupidae räknas som separata från Scarabaeidae och från varandra (band 3).

• Cebrionidae och Lissomidae är åter instoppade i Elateridae (band 4).

• Melyridae är åter uppdelad i flera familjer, så de gamla bekanta Malachiidae och Dasytidae finns plötsligt igen (band 4).

• Ptinidae har prioritet över Anobiidae! (band 4).

• Kateretidae har prioritet över Brachypteridae (band 4).

• Languriidae är instoppade i Erotylidae (band 4).

• Ripiphoridae skall stavas utan Rh (band 5).

• Zopheridae har prioritet över Colydiidae! (band 5).

Som sagt, ett ovärderligt verk, ett imponerande arbete, en synnerligen värdefull och adekvat ansträngning. Men eftersom rättelserna publiceras separat och ingen version med alla rättelser finns tillgänglig, så är det fortfarande lite arbetsamt att använda den om man ska undvika att vidarebefordra misstag. Somligt bör man skriva till respektive författare och fråga...

Referenser

Jonsell, M. 2008. Ytterligare en tegelsten med skalbaggsnamn. – Entomologisk Tidskrift 129: 164

Lawrence, J.F. & Newton, A.F. 1995. Biology, phylogeny and classification of Coleoptera. – In: Pakaluk, J. & Slipinski, S.A. (red.) Papers celebrating the 80th birthday of Roy A Crowson. Vol 2. Warszawa: Muzeum i Instytut Zologii PAN.

Ljungberg, H. 2003. En milstolpe i skalbaggstaxonomin. – Entomologisk Tidskrift 124: 207-208

Sörensson, M. 2006. Palearktis skalbaggar del 2 - en bas för arbetet med en ny svensk katalog. – Entomologisk Tidskrift 127: 179-183

Mattias Forshage

Insektsfotografer – hjälp!

En del ET-läsare vet kanske att jag arbetar med fjärilsmyggor, Psychodidae. För att kunna koppla samman utseendet på levande exemplar med det i sprit, och med förhoppning om att göra en färgatlas över svenska arter (totalt ca 65), vänder jag mig till er. Gör så här: Fota den vilande myggan, helst med en vinge vågrätt (sitter ofta med vingarna utsträckta), och var beredd att omedelbart därefter ta det fotade exemplaret (med insektssug, eller med en i sprit fuktad pensel) och lägg det ensamt i ett litet rör med sprit (helst 70% etanol; 40% sprit eller T-.sprit el. dyl. duger vid snabb leverans). Posta röret, sänd den digitala bilden och du får besked om art etc.! Sedvanliga data önskas (plats, tid, miljö).

De adulta fjärilsmyggorna som finns över hela landet kan dagtid hittas vilande på blad, grässtrån eller trädstammar, ofta i skugga och i anslutning till vatten. Ser du två eller flera exemplar som du tror är av samma art så fota och tag det mindre i första hand (hanar; några honor nästan omöjliga att artbestämma). All denna önskan om hjälp eftersom jag inte själv fotograferar och endast arbetar med spritdjur (fällfångster) då vingarnas hår fallit av och ingen färgteckning kan ses. Däremot träder då genitalierna och viktiga delar av huvudet nu fram, på vilka artbestämningen sker. Saknar du tillgång till rör kan du få ett par av mig.

Bo W. Svensson
Regementsgatan 94 A
21751 Malmö
Bo-W.Svensson@ebc.uu.se